ה. דער סדר אין הקרבת הקרבן בגשמיות איז, אז נאכדעם ווי מען געפינט אויס אז די בהמה איז א תמימה און א מום, דארף מען זי שחט'ן. אויך נאך דער שחיטה בלייבט איבער דער קערפער פון דער בהמה גאנץ, מען נעמט נאר ארויס איר חיות. דאן איז מען איר מקריב אויפן מזבח, וואו עס ווערט פארברענט אויך איר גשמיות'דיקער קערפער, — ביי אלע קרבנות דעם חלב, און ביי קרבן עולה, התחלת הקרבנות, די גאנצע בהמה, כליל למזבח — אין דעם ג־טלעכן פייער וואס פלעגט אראפ־קומען מלמעלה.

אזוי אויך אין רוחניות. נאך דעם וואס מען איז מתקן די מומים, דארף זיין שחיטה, שחט'ן דעם גוף און נפש הבהמית, ד. ה. ארויסנעמען דעם קאך און חיות פון ענינים גשמיים. די דברים גשמיים אליין בלייבן גאנץ, אבער זיי זיינען אן א קאך, ער באנוצט זיך מיט זיי נאר בכדי ער זאל האבן א תוספת כוח אין עבודת הוי', כמאמר[20]) חמרא וריחא פקחין, דלא[21]) אכלי בישרא דתורא לא דקדקתי טעמו של דבר, וואס דאס איז דאך דער ציווי בכל דרכיך דעהו[22]), אז אלע ענינים זאלן זיין לשם שמים. אדער נאך טיפער, ניט נאר אויסנוצן די דברים הגשמיים צוליב קדושה נאר מאכן פון זיי אליין מצוה וקדושה, — ווי אכילת שבת ויום טוב, אדער ווי ציצית מצמר גשמי און תפילין מקלף גשמי.

20) יומא עו, ב. על פי הגירסא שהובאה בתניא פרק ז ובכמה מקומות בדא"ח.

21) בבא קמא עב, א.

22) זע רמב"ם הלכות דיעות פרק ג. טור ושולחן ערוך אורח חיים סימן רל"א.

און דאן קען זיין די הקרבה, אז דער גוף און נפש הבהמית זאלן נכלל ווערן אין ג־טלעכן פייער וואס אין דער נשמה, אזוי ווי עס שטייט, רשפי' רשפי אש שלהבת י־ה, ואמרו רז"ל, כאש של מעלה[23]), דאס איז די אהבה פון דער נשמה צום אויבערשטן — און אין איר ווערן נכלל דער גוף ונפש הבהמית, אז אויך דער נפש הבהמית באקומט אן אהבה צו דעם אויבערשטן, אזוי ווי עס שטייט ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ואמרו רז"ל[24]) בשני יצריך.

(פון מאמר ד"ה באתי לגני, תשי"ב)

פ' זכור

ו. מלחמת עמלק מיט אידן, גע־פינען מיר, בכלל, אין פיר זמנים: א) באלד ווי די אידן זיינען ארויס פון מצרים. ב) אין די לעצטע יארן וואס די אידן זיינען געווען אין מדבר, איידער זיי זיינען אריין אין ארץ ישראל (נאר דאן האט זיך עמלק פארשטעלט פאר א כנעני)[25]). ג) אין די ערשטע יארן פון זייער זיין אין ארץ ישראל, נאך דעם מינוי פון שאול המלך און פארן בנין בית המקדש (וואס אזוי איז דער סדר אין די ג' דברים שנצטוו בכניסתם לארץ: מינוי מלך, מלחמת עמלק ובנין בית המקדש). ד) בדרא דמלכא משיחא.

דברי ימי ישראל, זינט אידן זיי־

23) שיר השירים ח, ו. ילקוט שם. ביאור שייכות אהבת נפש האלקית לאש של מעלה ראה ד"ה באתי לגני תשי"ב פרק ג (סה"מ באתי לגני ח"א ע' מ. סה"מ מלוקט ח"א ע' כב־כג).

24) ברכות נד, א.

25) במדבר רבה יט, כ. תנחומא פרשת חוקת הובא בתוספות ראש השנה ג, א ד"ה וישמע הכנעני.

נען געוואָרן אַ פאָלק אַרויסגייענדיק פון מצרים מקבל זיין די תורה, טיילן זיך אין צוויי תקופות: א) ווען אידן זיינען געווען אין מדבר און ניט געהאַט צו טאָן מיט גשמיות עולם הזה, און זייערע באַדערפענישן וועל־כע טיילן זיך אין מזון, לבוש ובית (שפייז, קליידונג און דירה), האָבן זיי געהאַט פון מן, בארה של מרים און ענני הכבוד. ב) ווען אידן זיינען אריין אין ארץ שבעת עממין בכדי צו מאַכן פון איר ארץ ישראל, וואָס אין דער תקופה גייט אויך אַריין דער זמן הגלות, ווען אידן זיינען בארצות האומות אויף צוגרייטן דאָרטן דעם „עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות", צו מאַכן פון זיי אַ דירה לו יתברך.

די אויבנדערמאָנטע פיר זמנים פון מלחמות עמלק, זיינען די ערשטע צוויי געווען אין אָנהויב און סוף פון דער ערשטער תקופה, און די אַנדערע צוויי — אין אָנהויב און סוף פון דער צווייטער תקופה.

פון דעם וואָס מיר זעען אַז אין די צוויי מלחמות פון דער ערשטער תקופה, איז די ערשטע געווען מיט אַן אָפענעם עמלק און די צווייטע — מיט אַ פאַרשטעלטן (פאַר אַ כנעני), איז פון דעם אַ באַוויז, אַז אויך די צוויי מלחמות פון דער צוויי־טער תקופה, איז די ערשטע מלחמה בימי שאול געווען מיט אַן אָפענעם עמלק, און די צווייטע מלחמה, בדרא דמלכא משיחא, אונזער דור, דער דור צו וועמען משיח קומט במהרה בימינו, איז מיט אַ פאַרבאָרגענעם עמלק.

ז. אויף מלחמת עמלק אין אָנהויב פון דער ערשטער תקופה, שטייט „אשר קרך". טייטשט דער מדרש[26], קרך מלשון קרירות. ער האָט ניט דער'הרג'ט חס ושלום, ער האָט נאָר אָפּגעקילט.

בשעת אידן זיינען געגאַנגען צו מתן תורה, און געוואָלט שרייען נעשה קודם לנשמע, צי מען וועט יאָ פאַר־שטיין צי ניט פאַרשטיין וועט מען מקיים זיין וואָס מען וועט הערן, קומט צו גיין עמלק און קילט אָפּ.

ער טענה'ט ניט מען זאָל חס ושלום ניט גיין צו קבלת התורה, ער איז דאָך אויך אַן אייניקל פון אברהם ויצחק. ער טענה'ט נאָר: וואָס איז אַזוי די התפעלות וואָס דו שפּרינגסט פון די כלים און שרייסט נעשה קודם לנשמע, ביסט מקבל אויף זיך צו טאָן אײדער דו ווייסט וועגן וואָס עס רעדט זיך? דו ביסט דאָך אַ בעל שכל, והראי' אַז מען וויל דיר געבן אַ תורה וואָס היא חכמתכם ובינתכם לעיני כל העמים, איז פאַר אַ בעל שכל פּאַסט ניט ער זאָל אַרויס פון די כלים און אַרויסשפּרינ־גען פון מדידה והגבלה, פון זיין טעם ודעת, ובפרט נאָך שרייען „נעשה", ער וועט טאָן אַלץ וואָס ער וועט הערן סיי ער וועט פאַר־שטיין, סיי ער וועט ניט פאַרשטיין.

עמלק איז אויך אַן אייניקל פון אברהם ויצחק, און ער איז מסכים אויף לימוד התורה, אָבער ניט אויף הנהגת יעקב איש תם יושב אהלים. ער טענה'ט „יושב אהלים", לערנען תורה — מסכים, אָבער „איש תם", ניט פרעגן פריער וועגן וואָס עס רעדט זיך און וואָס מען וועט פון

---

26) תנחומא פ' תצא. זע אויך לקו"ש ח"ב ס"ע 387 ואילך.

אים פאַרלאַנגען, נאָר נעשה קודם לנשמע, אויף דעם איז ער ניט מסכים. ער האַלט מיט דעם סדר פון עשו'ן — איש יודע ציד, ער פאַרשטייט, ער רעכנט אויס וויפל ער קען פאַנ־גען און פאַרנעמען, ער שאַצט אָפּ זיינע כוחות מיט זיין שכל וויפל ער וועט לערנען און וויפל ער וועט מקיים זיין. ער גייט מיט אַ סדר פון נשמע ונעשה, צו ערשט הערן און פאַרשטיין — ערשט דאַן וועט מען קענען אָפּשאַצן צי מען קען דאָס טאָן צי ניט.

אדרבה, טענה'ט ער, וויבאַלד אַז תורה איז אמת, און עס איז דאָך אַן ענין של חכמה, איז למאי נפקא מינה צי מען וועט מקדים זיין נעשה לנשמע אָדער פאַרקערט, סיי ווי סיי, אַפילו ער וועט מקדים זיין נשמע לנעשה, וועט ער אויך זיכער קומען צום נעשה, וואָרום עס איז דאָך מחוייב על פי שכל.

אויף דעם האָט די תורה באַוואָרנט, מ'זאָל וויסן אַז דורך דעם סדר פון אשר קרך — קרירות, ווערט דער־נאָך דער צווייטער טייטש אין אשר קרך, מלשון קרי[27]. ועניננו, אַז פון די פנימיות החיות וואָס איז גע־געבן געוואָרן אויף פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה, איינעמען די גאַנ־צע וועלט און מאַכן פון איר אַ דירה לו יתברך, איז פון דעם חיות ווערט הגדלת כוחות הקליפות רחמנא לצלן[28]. און דאָס הויבט זיך אָן פון דעם ערשטן טייטש אין אשר קרך — קרירות. פון יודע ציד קומט מען צו איש שדה, אַרויס און אַוועק פון די אהלים, אהלי שם ועבר, תורה שבכתב און תורה שבעל פה.

מען מוז זיך פירן מיט דעם וועג פון יעקב איש תם, וואָס דעמאָלט גייט מען אויפן ריכטיקן וועג, ווי די גמרא[29] זאָגט אויפן פסוק תומת ישרים תנחם — אויב מען גייט מיט אַ תמימות דעמאָלט איז — תנחם, מען גייט אויפן גלייכן וועג. אָבער די וואָס האַלטן ניט פון דעם סדר פון עמא פזיזא, זיי טענה'ן אַז תורה איז אַן ענין פון שכל, און בפרט בשעת עס האַנדלט זיך וועגן גאָר אַ הויכן און טיפן שכל, דאַרף מען ניט שפּרינגען פון דער הויט, מען דאַרף צו דעם צוגיין מיט אַ סדר, נשמע און דערנאָך נעשה, איז סוף כל סוף — וסלף בוגדים תשדם, עס ווערט דערפון דער צווייטער טייטש אין אשר קרך, כנ"ל.

ח. דאָס איז געווען מלחמת עמלק אין אָנהויב פון דער ערשטער תקופה. ביים סוף פון אַט־דער תקופה, אין די לעצטע יאָרן פון דור המדבר אידער אידן זיינען אַריין אין ארץ ישראל, דעמאָלט איז ווידער געקומען עמלק מלחמה האַלטן מיט די אידן, אָבער דאָ האָט ער אָפּגעטאָן נאָך אַן ערמה, אַ שפּיצל, ער האָט זיך אָנגעטאָן אין לבושים פון אַ כנעני בכדי מען זאָל ניט דערקענען אַז דאָס איז דער זעלבער וואָס האָט מלחמה געהאַלטן אין אָנהויב פון די פערציק יאָר.

אין דער צווייטער מלחמה איז ער ניט געקומען ווי אַ בן אברהם ויצחק, נאָר ווי אַ כנעני, אַ גוי. אין די

27) תנחומא דאָרט.

28) תניא פרק ז.

29) שבת פח, ריש ע"ב. זע אויך לקו"ש ח"ב ע' 428 ואילך.

ענינים פון תורה און אידישקייט מישט ער זיך אינגאנצן ניט. אין דער צייט וואס דו לערנסט און ווילסט זיך פירן ווי א איד — טענה׳ט ער — מיש איך זיך ניט, טו וואס דו ווילסט. איך פארלאנג נאר איין זאך: די ענינים וואס געהערן צו ארץ כנען, אין דעם לערן זיך פון מיר, און־ טערוואַרף זיך אַ כנעני.

ער איז געקומען צום אידן און גע־ טענה׳ט: אַזוי ווי איצטער פאַרענ־ דיקסטו דיין בילדונג מיטן חינוך פון דור המדבר און דאַרפסט זיך גרייטן אריינגיין אין ארץ כנען, זיך עוסק זיין אין אַלע ל״ט מלאכות עובדין דחול, מוזטו זיך אויסלערנען די עני־ נים און סדרים פון ארץ כנען, דו זאלסט קענען האָבן אַן אחיזה אין דער לאַנד.

אויב דו וועסט זיך ניט אויסלער־ נען סדרי ארץ כנען און אונטער־ וואַרפן זיך צו זיי, קענסטו ניט דער־ וואַרטן אַז קומענדיק אין ארץ כנען וועסטו קענען דורכלעבן דאָרט, דורכ־ גיין די וועלט און בלייבן אַ איד, ד. ה. אַז האָבן אויף דער הוצאה, אַז שמירת שבת ויום טוב, אַז געבן צדקה, געבן די קינדער חינוך על פי תורה וכו׳ — ווי וועסטו דאָס קענען באַווייזן?

און דאָס איז וואָס דער מדרש[30] זאָגט אויפן פסוק וישב ממנו שבי, אַז דער כנעני מלך ערד האָט צו־ גענומען ביי אידן אַ שפחה כנענית. דער כנעני נעמט ניט ביי אידן אַ זאַך וואָס מצד עצמה איז דאָס זיי־ ערע, ער נעמט צו מער ניט ווי אַ שבי, אַן ענין וואָס אידן אַליין האָבן גענומען בשבי פון וועלט. אין לימוד התורה וקיום המצות מישט ער זיך ניט, ער וויל נאָר אַז אַרויס־ גייענדיק פון די ד׳ אמות של תורה, קומענדיק אין וועלט, זאָל מען זיך פירן ווי אַ כנעני, להבדיל.

האָט די תורה מגלה געווען, אַז אין די טענות פון כנעני מלך ערד איז פאַרבאַהאַלטן עמלק. וואָרום אַ גוי האָט אין אַ אידן גאָר קיין אחיזה ניט, אַ איד איז אינגאַנצן קדושה און אַ גוי איז אינגאַנצן דער היפך, קען ניט זיין קיין חיבור פון שני הפכים. אָבער ווען אַ כנעני קומט מלחמה האַלטן ווען אין אים איז אָנ־ געטאָן אַן עמלק, וואָס ער שטאַמט דאָך פון אברהם ויצחק, דאָ וואַקסן אויס פאַרשידענע טענות מיט די תוצאות פון טענות עמלק — ויזנב בך כל הנחשלים אחריך גו׳.

בשעת דער כנעני מלך ערד קומט צוגיין און זאָגט מען זאָל זיך לער־ נען די ענינים פון ארץ כנען וואָס דורך דעם דוקא וועט מען קענען אין איר אַריינגיין, דאַרף מען וויסן, אַז ניט נאָר וואָס דאָס איז ניט קיין וועג אויף מאַכן פון ארץ כנען — ארץ ישראל, ארץ אשר עיני הוי׳ אלקיך בה, נאָר אדרבה, דאָס איז אַן ענין וואָס האַלט מלחמה אַנט־ קעגן אידן און אַנטקעגן ארץ ישראל, אין דעם איז אָנגעטאָן דער זעלבער עמלק וואָס האָט ניט געוואָלט צו־ לאָזן אידן מקבל זיין די תורה, און אָפּגעקילט זיי פון אַלע עניני קדושה.

נאָך מער האָט די תורה מגלה גע־ ווען: ניט נאָר וואָס אין דעם כנעני מלך ערד איז אָנגעטאָן אַן עמלק וואָס שטערט צו מתן תורה און שטערט צו רוחניות פון אידן, נאָר

---

30) ילקוט שמעוני רמז תשסד. פירש״י על התורה.

נאך מערער, אין דעם איז אנגע־טאן אן ענין וואס שטערט און האלט מלחמה אנטקעגן אידישן גוף, ווי עס האט זיך ארויסגעוויזן, בימי הפורים, די אמת'ע פנימיות הכוונה פון די אלע טענות, להשמיד להרוג ולאבד ח"ו את כל היהודים, אויך דעם גוף.

מען דארף וויסן אז די וועג צו אריינגיין אין ארץ ישראל, איז ניט צו גיין אין דער שיטה פון כנעני מלך ערד, נאר אדרבה, „ויחרם אתהם".

ט. ווי גערעדט פריער, איז אויך ביים סוף פון דער צווייטער תקופה איידער מען דארף אריינגיין אין ארץ ישראל, ארץ אשר עיני הוי' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה, וואס דאס איז אונזער דור, דארף מען פריער מנצח זיין די מלחמה פון כנעני מלך ערד.

וואס איז זיין מלחמה? ער קומט צוגיין צו א אידן און זאגט: ווי־באלד אז דו דארפסט זיין א סוחר, דארפסטו זיך אויפפירן אין דיין מסחר ווי רוב הסוחרים — ווי א גוי, להבדיל. אויב דו דארפסט האבן א שטעלע, א דזשאב, דארפסט זיך צו דעם גרייטן ווי א גוי גרייט זיך דערצו. צו דעם אלעם דארפסטו זיך אויסלערנען די ענינים וואס זיינען היפך התורה, ניט רעכענען זיך מיט השגת גבול, אבק לשון הרע, רבית וכו', און דו מוזט מבטל זיין פון לימוד התורה כדי צו מצליח זיין אין עניני העולם.

צום אלעם ערשטן — טענה'ט ער — דארפסטו פארגעסן אז יעדער ענין איז בהשגחה פרטית פון דער השגחה העליונה און דער אדם התחתון למטה דארף ניט מער ווי מאכן א כלי אויף מקבל זיין דעם אויבערשטנס ברכה[31]. אויף דעם אלעמען דארפסטו פארגעסן, דו דארפסט גיין מיטן צוגאנג פון כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה.

און דעמאלט בשעת דו וועסט האבן די „קנאת סופרים" און טענה'ן אז דו דארפסט באווייזן קונצן און אויפ־טאן ענינים, וועסטו קענען מצליח זיין אויף דיין שטעלע און אין דיין מסחר, און דעמאלט וועסטו קענען זיין א „סוקסעספול ביזנעסמאן", האבן הצלחה אין דיין מסחר אדער אויף דיין שטעלע, ווייל דו וועסט האבן די זעלבע הכנות וואס עס האט דער־צו להבדיל א גוי.

אויף דעם האט די תורה באַ־ווארנט, מען זאל וויסן ווער עס איז באהאלטן אין די טענות. אין דעם איז באהאלטן עמלק וואס שטערט אידן צו מתן תורה. און אויסער דעם וואס ניט דאס איז דער וועג צו מאכן די וועלט פאר א דירה לו יתברך, צו מאכן פון ארץ כנען — ארץ ישראל, ווייזט זיך ארויס שפע־טער, אז מען וויל להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, ר"ל, אויך זייער גוף.

ווארום בכדי אז אידן זאלן בלייבן גאנץ אין זייער גוף, איז דאס נאר דורך דעם וואס זייער נשמה וועט בלייבן גאנץ, וואס דער וועג צו דעם איז דער תומת ישרים תנחם, און ניט צולאזן ח"ו די וואס ווילן אפקילן פון התלהבות אין תורה. דאס איז דער איין און איינציקער וועג צו באַ־ווארענען אז אויך דער גוף זאל

---

31) זע אויספירלעך אויבן ע' 188 און ווייטער.

בלייבן גאַנץ, כפשוטו, ברמ״ח אבריו ושס״ה גידיו.

ווארום דאָס וואָס תורה ווערט אָנ־גערופן תורת חיים און אויף מצות שטייט וחי בהם, איז דאָס ניט נאָר לאחר מאה ועשרים שנה אין עולם הבא. מען מיינט עס אויך כפשוטו: אויב מען וויל אַז אַ איד זאָל זיין לעבעדיק בגשמיות בגופו אין עולם הזה הגשמי, איז דער איינציקער וועג צו דעם — לימוד התורה תורת חיים, וואָס גיט אים חיי עולם אין עולם הזה הגשמי, און קיום המצות, וחי בהם, ער זאָל זיין אַ לעבעדיקער איד בכל רמ״ח אבריו (כנגד רמ״ח מצוות עשה) ושס״ה גידיו (כנגד שס״ה מצוות לא תעשה).

און דעמאָלט איז ער מקיים דעם פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה, ער מאַכט פון דער גאַנצער וועלט אַ דירה לו יתברך, ועתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות, אַז אומעטום וואו מען וועט זיך אַ קער טאָן, וועט מען זען אַז עיני הוי׳ אלקיך בה, ניט נאָר יום כיפור בשעת נעילה, בשבת ויום טוב אָדער בשעת׳ן דאַווענען און לערנען, נאָר מראשית השנה ועד אחרית שנה.

(משיחת פורים תשט״ז)

פורים ופרשת צו

א. דער יום טוב פורים איז צו־ליב דעם נס און הצלה וואָס דער אויבערשטער האָט געראַטעוועט דעם אידישן פאָלק פון דער גזירת כלי׳ ר״ל.

יענע תקופה איז געווען, על פי טבע, די גליקלעכסטע פאַר אידן אין דער צייט פון גלות. די אידן האָבן דאַן פאַרנומען אַ גרויסן אָרט אין דער רעגירונג, מרדכי ראש הסנהדרין איז געווען פון די שרי המלוכה היושבים בשער המלך, אסתר איז געווען די פרוי פון מלך, וואָס אשתו כגופו דמיא [1]. אין די גאַנצע דברי ימי ישראל בזמן הגלות געפינען מיר ניט —, אויסער דעם פאַל פון אסתר המלכה — אַז אַ אידישע פרוי זאָל זיין די פרוי פון אַ קעניג וואָס האָט געהערשט איבער דער וועלט [2]. איז דאָך פאַרשטאַנדיק, אַז עס איז ניט געווען קיין תקופה אין גלות אין וועלכער אידן זאָלן זיין, על פי טבע, מער זיכער מיט זייער עקזיסטענץ, ווי בימי אחשורוש.

לפועל, אָבער, האָט פּאַסירט פאַר־קערט. גראָד דאַן ווען על פי טבע איז זייער מצב געווען אַזוי זיכער, איז געקומען אַ גזירה פון פאַרניכ־טונג ר״ל, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים — היל״ת — מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, וואָס דאָס איז געווען די שווערסטע פון אַלע גזירות וואָס זיינען געווען אויף אידן, קיין מאָל איז ניט געווען אַ גזירת כלי׳ ר״ל אויף אַלע אידן, ווי די גזירה בימי אחשורוש.

1) ברכות כד, א.

2) מגילה יא, א.